

TRØNDESK NATUR

1987:14

nr. 4



0810 87

TRØNDERSK NATUR

Naturtidsskrift for Trøndelagsfylkene

Ansvarlig for utgivelsen:

NORSK ORNITOLOGISK FORENING
Avd. Nord-Trøndelag,
Postboks 68, 7501 Stjørdal.
Postgiro 3 89 38 80

NORSK ORNITOLOGISK FORENING
Avd. Sør-Trøndelag,
Postboks 139, 7001 Trondheim.
Postgiro 3 10 39 91



Redaktør: Øystein R. Størkersen, Devlesvingen 5A,
7041 Trondheim. Tlf. 07/ 92 15 20.

Redaksjon: Sturla Graabræk, Stein O. Johansen, Anne Marit
Strøm.

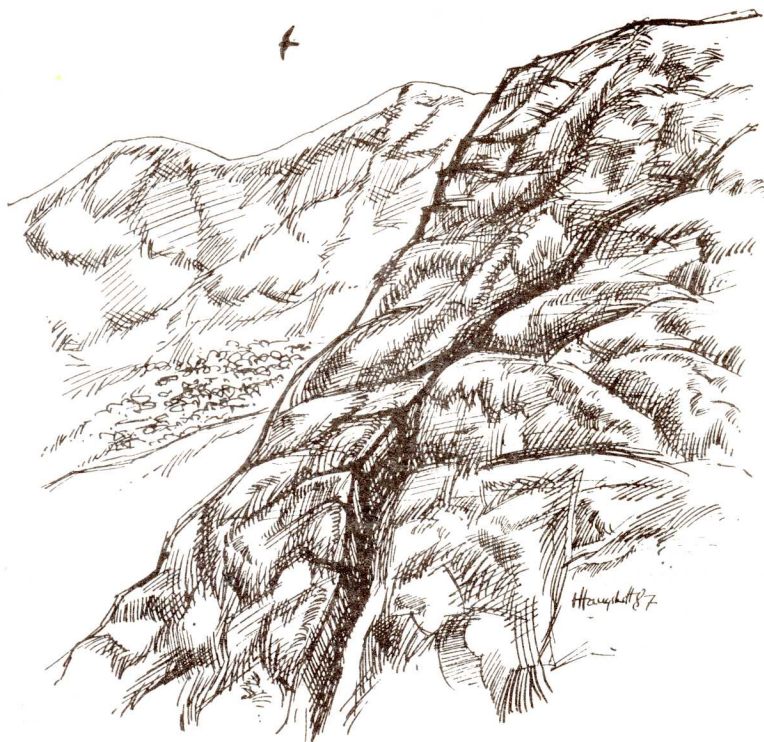
Tidsskriftet utkommer med 4 nummer pr. år. Medlemmer i
NOF/ST og NOF/NT får tidsskriftet gratis. Abonnement koster
for øvrige kr. 35.- til postgiro 3 60 19 52. Adresse:
Trøndersk Natur, Postboks 1719 Rosenborg, 7002 Trondheim.

Redaksjonens adresse: Trøndersk Natur, Postboks 1719
Rosenborg, 7002 Trondheim. Denne adressen benyttes ved inn-
sending av manus etc.

Adresseendringer: Skjer for abonnenter direkte til TN, for
medlemmer i fylkesforeningene via h.h.v. NOF/NT og NOF/ST.

NOF/NT og NOF/ST er fylkesforeninger av Norsk Ornitologisk
Forening, som er en landsomfattende organisasjon for alle
fugleinteresserte, og som arbeider for å øke og spre kjenn-
skap til fuglelivet og verne om fuglene og deres livsmiljø.
NOF utgir et eget tidsskrift: Vår Fuglefauna, som utkommer
med 4 nummer årlig. Abonnement skjer ved henvendelse til
NOF, Postboks 2207, 7001 Trondheim.

At naturreservater eller fredfylte hvile og rasteområder for trekkfuglene spiller en viktig rolle i en stadig mer utnyttet verden blir mer og mer klart. Disse områdene blir rett og slett de siste og helt nødvendige oasene for mange fuglearter i land etter land. Det er derfor av avgjørende betydning for hvordan vi forvalter disse områdene. Å opprette reservater hvor jegerne står på grensene og plaffer løs på alt og alle som våger seg utenfor er hodeløst både av planleggerne og jegerne. Mange av våre reservater er så små at ett skudd i nærheten er nok til at området blir tømt for vare og redde fugler. Beskyttelses-soner rundt reservatene er derfor høyst påkrevd. Små bagateller som en liten steinfylling her og der, og en i år og ny neste år o.s.v. i våre reservater blir tilslutt en stor steinhaug og lite reservat tilbake. Når reservatene er små og de beste områdene gjerne blir holdt utenfor er det utilgivelig at slike "små" overgrep får gå upåaktet hen. Det er naturvernmyndighetenes oppgave å påse at reservatene ikke ødelegges, la oss få se at overskridelsene blir påtalt og straffet. Men også du kan gjøre ditt, ved f.eks. ulovlig jakt kan du notere deg bilnummer, ta bilder og anmelde forholdet. Ikke gi deg ved treg saksbehandling, stå på og belønningen vil bli god. Folks holdninger endres ikke over natta, men det er sannelig på høy tid at vi får de på gli!



Skogdua i Trøndelag

Stein Are Sæther

Da en skogdue ble sett i Malvik i 1982, var dette første registrering av arten på over 50 år i Trøndelag!

På den samme lokaliteten har skogduer blitt observert hvert år siden det første funnet ble gjort. Hekking er ikke blitt konstatert, men det mistenkes sterkt. I Trøndelag har også andre observasjoner av skogdue blitt gjort i de siste årene. Denne artikkelen presenterer hva som er kjent om skogdua i Trøndelag, fram til og med 1987.

Skogdua, *Columba oenas*, er ei lita, grå due; på størrelse med bydue. Den skiller fra ringdue og bydue på mangel av hvitt i fjærdrakten, og den har mindre framtrædende svarte vingebånd enn bydua. Sangen, eller kurringen, beskrives slik av Haftorn (1971): "... en rekke ruuu-r-ruuuu med trykket på første eller siste stavelse (midtstavelsen meget svak)".

Biologi

De beste hekkebiotoper for skogdue er gamle løvskoger, bestående av eik eller osp, i nærheten av dyrket mark. De kan også hekke i andre skogstyper, til og med i ren barskog, men dette begrenses av avstanden til matsøkingssområder (dyrket mark). Aktivitets-radius i hekkesesongen (i Belgia), oppgis til 15-20 km (Cramp m.fl. 1985). Redet plasseres i svartspett hull, naturlige hulrom i trær, eller i fuglekasser. Feltobserbasjoner ved passende fuglekasser i Østfold, viser at skogdua foretrekker svartspett hull framfor fuglekasser (Larsen og Viker 1984). Fra utlandet er det kjent hekking i ruiner, klippesprekker, kråke- og skjærereir, ekornbol og i kaninhull (Cramp m.fl. 1985). Føden består for det meste av frø, korn og annet vegetabilsk materiale som søkes på bakken. Voous (1960) skriver: "... for skogdua har de kraftig kultiverte områder av Europa vist seg som mye mer egnet for å søke føde, enn for hekking...".

Skogdua legger som oftest 2 egg, og kan klare flere kull i året. Fra Østfold er ett tilfelle med 3 vellykkede kull kjent (Rydin m.fl. 1975), fra Sverige 4, og Belgia 5 kull (Cramp m. fl. 1985).

I Norge, Skandinavia og Øst-Europa er skogdua en utpreget trekkfugl. Den ankommer Sør-Norge allerede i slutten av mars, og forlater landet igjen i september-november. Norske skogduer overvintrer hovedsakelig i Frankrike og Spania (Alerstam 1982, Cramp m. fl. 1985). Enkelte vinterfunn er kjent fra Norge; en fugl ble faktisk skutt ved Trondheim i januar 1871 (Haftorn 1971).

Skogduene benytter ofte samme hekkeplass år etter år, og flere par kan hekke i nærheten av hverandre.

Utbredelse

Arten hekker i Europa, delvis også i Vest-Asia og i fjellene i Nord-Afrika (Harrison 1982). Har ekspandert kraftig i Vest-Europa fra midten av forrige århundre (Voous 1960, Cramp m. fl. 1985). I Storbritannia gikk bestanden sterkt tilbake i 1950 og -60 åra som følge av gift beising av såkorn (O'Connor og Mead 1984, Cramp m. fl. 1985), men har nå tatt seg opp igjen. I Sverige har skogdua hatt en lignende tilbakegang; trekkteflinger fra Falsterbo, Skåne, viser en nedgang fra 30 000 på 40-tallet, til ca. 6000 i begynnelsen av 70-tallet. I de siste åra har tallene vært høyere, over 15 000 i 1983 og ca. 12 500 i 1984 (Ahlén 1977, SOF 1978, Roos 1985). Hekkebestanden i Sverige er anslått til 50 000 par (Ulfstrand og Högstedt 1976).

I Norge hekker skogdua i lavereliggende strøk på Øst- og Sørlandet, kanskje vanligst i området rundt Oslofjorden. Var nok tidligere sikkert tallrikere i Norge, skal noen steder ha vært vanligere enn ringdue (Haftorn 1971). Her må man imidlertid ta ringduas ekspansjon med i betraktningen. Hovedtrusselen mot arten ser ut til å være det moderne skogbruket, med fjerning av gamle hule trær. Når tilgangen på reirhull minker, øker dessuten konkurransen med arter som kattugle og kaie, disse er kjent for å kunne fortrenge skogdua (Haftorn 1971, Larsen og Vikar 1984). Giftige landbrukskjemikalier kan være en trussel mot norske skogduer, først og fremst i overvintringsområdene (jfr. utviklingen i Storbritannia, som dog ikke er overvintringsland for våre skogduer).

Materialet

Haftorn (1971) er benyttet for eldre opplysninger om skogdua i Trøndelag. Det nyere materialet består av observasjoner gjort av Stephen F. Barstow (1982-7) og undertegnede (1984-7), opplysninger fra LRSK Sør-Trøndelag samnt svar på opprop i TN 1/86.

Tidligere forekomst

Lite er kjent om skogdua fra Trøndelagsfylkene. Haftorn (1971) nevner 7-8 funn fra forrige århundret og fram til 1928. Flere av disse er upresise, og han påpeker muligheten for forveksling med ringdue, da denne arten i Trøndelag ofte kalles skogdue. Videre skriver han: " I Trøndelag har arten neppe forekommet i antall av betydning i vår tid". De funnene som nevnes er følgende:

"Blot tilfældigt" ved Trondheim med Collet (1894, 1921) som kilde. Et par eks. er kjent av Storm (1881), den ene skutt ved Trondheim i januar 1871. Videre skal en ungfugl være skutt i Rennebu i desember 1870, og 1 ind. på Inderøy i oktober 1879. Gisvold (1962) opplyser om at arten skal være skutt på Byneset (dato?), og sett "spille" i Leinstrand våren 1928. Antatt å hekke i Ogdal, Steinkjer, da 1 par ble sett der 18. juni 1928 (Øverland 1950). Skal også være funnet rugende ved Snåsavatnet på 64° 15'N (dato?) ifølge Løvenskiold (1947).

De fleste av disse funnene er avmerket på figur 1.

Malvik

Den 13. mai 1982 oppdaget Stephen F. Barstow ei skogdue i Malvik. Hvert år siden har arten dukket opp på lokaliteten. Opptil 14 individer har blitt sett samtidig. Det har ikke lyktes oss å påvise hekking, ungfugler er heller ikke sett. Opphenging av ei passende rugexasse ble foretatt i 1985, men dette har vært mislykket da ekorn har okkupert kassa. Nedenfor følger en oppsummering av forekomsten på lokaliteten i Malvik. Alle observasjoner er ved S.F. Barstow og undertegnede, bortsett fra 13. april 1987 ved Terje Gimnes.

1982

1 ind. ble sett 13. mai, sittende på en åker.

1983

Første obs. var 2 ind. 21. juli. Denne dagen ble også 1 ind. hørt syngende. Sang også hørt (i samme skog) 6., 7., 14., og 20. august. Den 20. ble i tillegg 1 ind. hørt omlag 800 meter fra skogen (i lag med ca 140 ringduer).

1984

Den første fuglen dukket opp på en åker like ved skogen 2. april. Inne i selve skogen ble 1 ind. sett 16. april, 2 ind. (1 syngende) 23. april, 1 hørt 1. mai, 1 sett 27. juni, 1 hørt 31. juli og 11. august. På den samme åkeren som fuglen i 1982 satt på, ble observasjoner gjort 26. april, 30. mai og (2 ind.) 5. juni

1985

Den 14. april hørtes svak sang i skogen, og 3 ind. ble sett flygende ut. På en åker ved skogen satt 1 ind. 20. april. Den 28. april var 1 ind. sammen med ringduer ca 2 km øst for skogen. 17. mai ble 1 ind. sett 3 km østenfor skogen.

Sang ble dette året hørt i skogen 14. april, 17. mai, 11. august og 3. september. På "1982-åkeren" ble 1 ind. sett 7. mai.

1986

Kun en observasjon ble gjort: 1 ind. noen hundre meter fra skogen 1. august.

1987

4 (muligens 5) ind. satt på "1982-åkeren" sammen med 2 ringduer den 9. april. Neste dag ble 4 ind. sett flygende fra skogen, og landet i noen trær bak denne åkeren. De fløy raskt ned og begynte å lete etter mat. Den 11. ble 2 ind. sett på åkeren, og 1 ind. ble observert flygende til/fra skogen. I skogen ble sang hørt denne dagen og 13. april. Ved åkeren ble 2 ind. senere sett 12., 16., og (1 ind.) 19. april.

Senere ble ingen skogduer sett på lokaliteten i 1987.

Biotopbeskrivelse

Skogen består av gran, furu og enkelte løvtrær. 5 hus ligger i utkanten. Skogen er omgitt av dyrket mark. Ingen spettehull er kjent fra området. Mange gamle kråkereir finnes og hegre har hekket her. Ringdue hekker trolig årlig. Den (i perioder) mest brukte matsøkings-plassen, "1982-åkeren", ligger omtrent 800 meter sør for skogen. Her ble havre dyrket i 1983 og hvete i 1984.

Atferd

Skogduene på Malvik ser ut til å ha tilhold i skogen avmerket med skravering på figur 2. Fra denne skogen foretas flygninger, som er markert med piler på figuren, til nærliggende dyrket mark. Største avstand fra skogen til furasjeringsområdet er ca. 3 km.

2 ganger er skogdue sett sittende på tang i fjæra, av uviss årsak (11. august 1984 og 1. august 1986). Skogduene søker ofte føde i nærheten av ringduer, uten (som oftest) å være i følge med disse. Skogduene er gjerne flere sammen, og flyr ofte i lag mellom oppholdsstedene.

Sang er i skogen hørt flere ganger. Sangperioden er lang; fra ankomst i april til 3. september, men mellom 17. mai og helt til 21. juli er ingen sangaktivitet registrert. Alle (bortsett fra to) av funnene i juli-september er av syngende fugler.

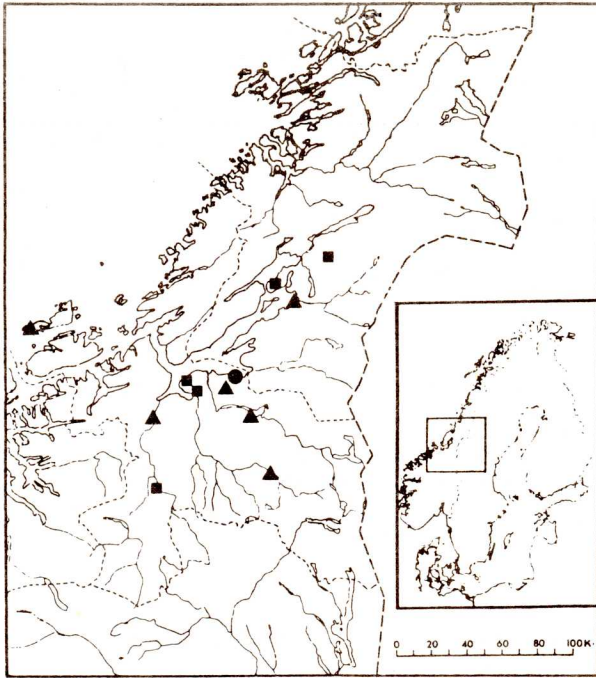


Fig. 1. Geografisk fordeling av skogdue observasjoner i Trøndelag.
 ■ = eldre funn, ● = Malvik og ▲ = andre nye funn.

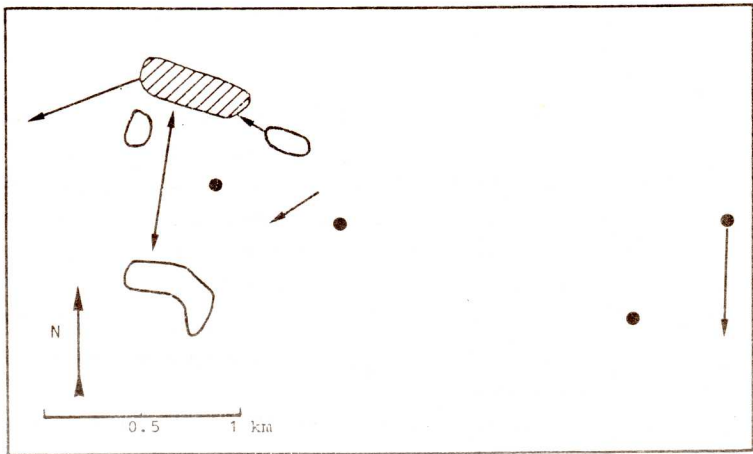


Fig. 2. Skogduas geografiske opptreden på lokaliteten i Malvik.

Skravert område markerer skogen, områder avgrenset av heltrukken linje viser furasjeringsområder, sirkler representerer enkelt-observasjoner og piler angir fugl sett i flukt. "N" markerer nordlig himmelretning.

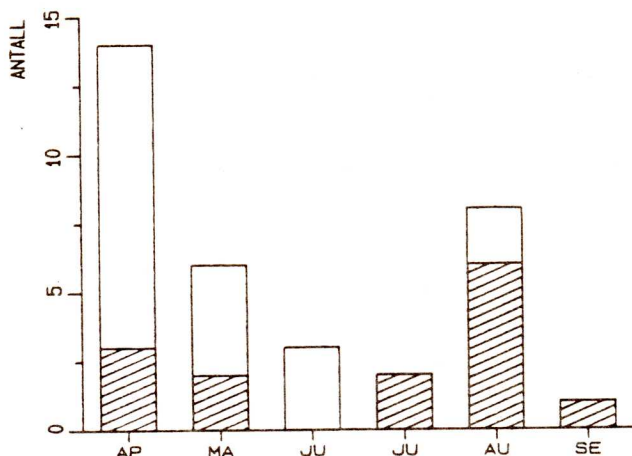


Fig. 3. Månedsvise fordeling av observasjoner av skogdue i Malvik, 1982-87. Skravering viser antall observasjoner av syngende fugl.

Andre funn

Ved Fikkjen i Vikvarvet, Selbu ble ett ind. sett ca. midten av juni 1985⁺ (Torbjørn Johansen pers medd.). Den 2. mai 1986 ble ett ind. sett ved Låen, Selbu (så og si samme området som ovennevnte obs.) av Georg Bangjord, T. Gimnes og undertegnede. 2 ind. ble sett (i flukt) mellom Haltdalen og Ålen, Holtålen 4. mai 1986 (Dag Bollingmo). På Lunheim, Frøya ble ett ind. sett sittende på en åker den 6. april 1986 av Geir Lasse Aune, G. Bangjord, Audun Eriksen og undertegnede. Mellom Valsetåsen og Jervan ved Jonsvannet, Trondheim ble ett ind. sett (på en åker) i månedskiftet august/september 1987⁺ (G.L. Aune pers medd.). Rester av en fugl ble funnet i ei kasse opphengt for kattugle, den 28. mai 1987⁺ ved Svorkmo, Orkdal (G.L. Aune og G. Bangjord

pers medd.). Fuglen var sannsynligvis blitt drept av kattugle eller mår i 1986 eller 1987.

Fra Nord-Trøndelag er kun ett funn kjent etter 1928: 1 ind. 28. mai 1987 på Rinnleiret, Verdal (Trond Haugskott pers medd.).

I tillegg til dette kommer noen usikre observasjoner fra lokalfolk (jfr. Haftorn 1971) om lokalnavnet "skogdue" på ringdue i Trøndelag, dessuten noen få ubekreftede meldinger om due funnet hekkende i kasse eller spettehull (se f.eks. Trøndersk Natur 2/73).

En + viser at observasjonen ikke er behandlet av LRSK.

Trekkforhold

Vårtrekket til skogdua pågår i Sør-Norge i slutten av mars og i begynnelsen av april, gjennomgående før ringdua. Dette stemmer nokså bra med materialet fra Malvik. Førstegangsobservasjonene fordeler seg slik: 1984: 2 april, 1985: 15. april, 1986: 6. april (Frøya), 1987: 9. april. Nå må disse ankomstdatoene tas med en stor klype salt, da duene selvfølgelig kan ha vært tilstede i flere dager før de ble oppdaget (p.g.a. få fugler og lav observasjonsvirksomhet). Observasjonen fra 2. april 1984 er imidlertid såpass tidlig at det er lite trolig at fuglen hadde ankommet vesentlig tidligere. Frøya funnet 6. april 1986 dreier seg høyst sannsynlig om en fugl på trekk. Figur 4. viser vær-situasjonen i Europa et par dager før førstegangsobservasjonene i 1984 og -86. Værbildet var nokså likt i de to årene, med et lavtrykk utenfor Sørvest-Europa (overvintringsområdet for norske skogduer), og et høytrykk over Skottland/Norskehavet. (Det er verdt å merke seg at vinden sirkulerer rundt lavtrykkene mot klokka og sørlige vinder oppstår således på øst-sida av et lavtrykk, det hele er omvendt for høytrykk). Ifølge Elkins (1983) startes ofte vårtrekk av lavtrykksaktivitet og sørlige vinder. Om vi så antar at skogduene forlot overvintringsområdet den 31. mars 1984 og 4 april 1986, og reisen tok et par dager, ville vinden først ha vært sørlig, og senere svakt nordlig; temmelig ideelle trekkforhold. I tillegg kan det nevnes at en heilo ble sett samtidig med skogdua på Frøya, noe som passer godt med hva som ovenfor an-

tydes; heilo er også en art med overvintringsområdet i Sørvest-Europa og denne observasjonen var faktisk tidligste vårfunn i Trøndelag noensinne (Bangjord 1987).

Høsttrekket ser ut til å være i september, men dette er mye vanskeligere å fastslå enn vårtrekket. Seineste observasjon fra Malvik er 3. september. I denne sammenheng er funnet fra august/september ved Jonsvannet interessant. Ved Falsterbo, Skåne foregår hovedtrekket fra slutten av september til midten av oktober (Roos 1985).

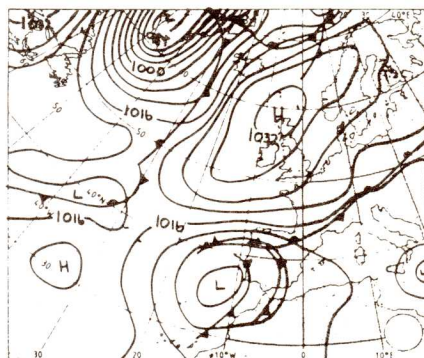
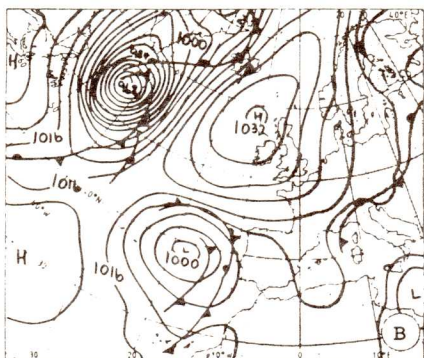
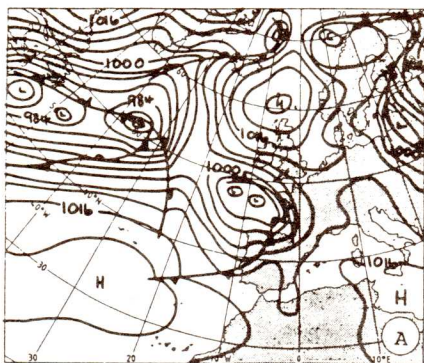


Fig. 4. Værkart for A) 31. mars 1984 og B) 4. og 5. april 1986. L = lavtrykk og H = høytrykk. For videre forklaring, se teksten.

Diskusjon

Skogdua er aldri, noensinne funnet hekkende i Trøndelag, Selv om hekking heller ikke er påvist i Malvik, har det trolig funnet sted der. Jeg kan vanskelig forestille meg at fuglene vender tilbake på den samme lokaliteten 6 år på rad, uten å hekke! Det er nå 2 par (muligens 5 ind.) på lokaliteten og sang er ofte hørt. Alt skulle m.a.o. tyde på at skogdua har etablert seg som hekkefugl på Malvik. Eventuell hekkesuksess er vel trolig lavere her enn i mer optimal hekkebiotop i Sør-Norge, men i og med at sangperioden er såpass lang (se figur 3), kan flere kull ha vært forsøkt. Det har ikke vært lett systematisk etter reir p.g.a. faren for at duene skal sky. Spettehull er ikke kjent fra denne skogen; gamle kråkereir eller andre alternativer er kanskje benyttet. Muligheten for at skogduene kan hekke i en annen nærliggende skog holder jeg som liten. Observasjoner viser at duene flyr i "skytteltrafikk" mellom "vår" skog og furasjeringsområdene.

Lokaliteten i Selbu er interessant og må undersøkes nærmere.

Skogduas trolige reetablering i Trøndelag, om enn i liten skala, passer godt med f.eks. trekkteilingene på Falsterbo og den oppgangen i de siste årene som antydes der. Dette forholdet kan selvfølgelig også være tilfeldigheter, men det er vel trolig at en bestandsoppgang i Norden også vil gjøre seg gjeldende i marginale skogdue-områder som Trøndelag. En annen mulighet er at skogdua har hatt en liten, men uoppdaget bestand i Trøndelag over lengre tid. De seneste årenes funn fra Trøndelag kan tyde på begge deler; enten er de uttrykk for en reell geografisk ekspansjon, eller de kan være et resultat av økende oppmerksomhet om arten etter at lokaliteten i Malvik ble kjent.

Observasjonsmaterialet fra Malvik, vist i figur 3, er noe skjevt fordelt gjennom sesongen. Dette kan skyldes flere forhold, kanskje først og fremst varierende observasjonsvirksomhet. I 1982-85 var SFB og undertegnedes besøk på lokaliteten fordelt slik: april 30, mai 29, juni 11, juli 12 og august 23 besøk. Lettest er skogduene å oppdage i april, ser det ut til. I mai er observasjonsvirksomheten omtrent lik med april, mens antall observasjoner er under halvparetn. Dette skyldes først og fremst at fuglene i april søker mat på nærtliggende, upløyde åkrer;

etter våronna endres dette. Senere på året kan skogduene lett stikke seg bort og forbli uoppdaget i de store ringdue-flokkene i området. Dette kan forklare de ytterst få observasjonene på sommeren og høsten av fugler som ikke var syngende.

Funnet av rester av en fugl i ei kattuglekasse i Orkdal kan kanskje dreie seg om en fugl som prøvde hekking etter at ugla hadde forlatt kassa (kattugle gjorde hekkeforsøk i kassa bl.a. i 1986 og 1987), og kan så ha blitt tatt av f.eks. mår. En annen forklaring kan være at fuglen ble drept av kattugle p.g.a. konkurranse om hekkeplass.

Til slutt en liten oppfordring: Forstyrr ikke skogduene på hekkeplassen!

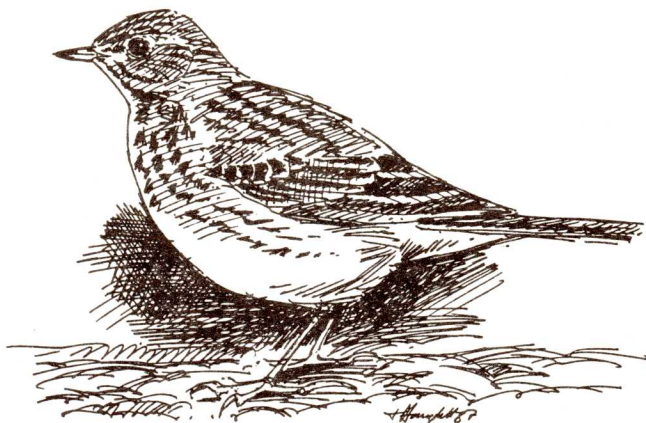
Takk

Under utarbeidelsen av denne artikkelen har Stephen F. Barstow gitt råd og hjelp, han har dessuten stillt sitt materiale til disposisjon og har laget figur 3 og 4. Jeg er ham stor takk skyldig! En takk rettes også til de som har bidratt med opplysninger: Geir L. Aune, Georg Bangjord, Terje Gimnes, Torbjørn Johansen, Trond Haugskott og Jostein Sandvik (LRSK Sør-Trøndelag) som dessuten fremskaffet en litteraturkilde.

Stein Are Sæther, Naustanveien 10, 7560 Vikhamar

Litteratur

- Ahlén, I. 1977. Faunavård. Stockholm.
- Alerstam, T. 1982. Fågelflyttning. Lund.
- Bangjord, G. 1987. Fenologiske registreringer fra Trøndelag våren 1986. Trøndersk Natur 14:36-47.
- Cramp, S. m.fl. 1985. Handbook of the Birds of Europe, The Middle East and North Africa vol IV. Oxford.
- Elkins, N. 1983. Weather and Bird Behaviour. Calton.
- Haftorn, S. 1971. Norges Fugler. Oslo.
- Harrison, C. 1982. An Atlas of the Birds of the Western Palaearctic London.
- Larsen, R. og Vikar, M. 1984. Prosjekt Skogdue i Østfold. Natur i Østfold 3:79-87
- O'Connor, R. J. og Mead, C. J. 1984. The Stock Dove in Britain, 1930-80. Brit. Birds 77:181-201.
- Roos, G. 1985. Sträckräkningar vid Falsterbo høsten 1984. Anser 24:1-28.
- Rydin, B., Koht, S. og Bunes, L. 1975. Noen hekkefunn av skogdue, *Columba oenas*, i Østfold. Østfold-Ornitologen 2:36-37.
- SOF. 1978. Sveriges Fåglar. Stockholm.
- Ulfstrand, S. og Högstedt, G. 1976. Hur många fåglar häckar i Sverige? Anser 15:1-32.
- Voous, K. H. 1960. Atlas of European Birds. London



Småstykker

Mer om kornkråka Siden Bangjord (Hekkebestanden av kornkråke i Trøndelag TN 4/86) beskrev kornkråke-koloniene i Trondheim har det skjedd noen endringer. Dette trolig som følge av at flere av koloniene ble tvunget til å flytte p.g.a. at trærne ble felt eller ved ren forstyrrelse. Til tross for at kolonien ved Moholt kirke ble kraftig redusert i 1986, av reirplyndrere og ved nedspyling av reirene, ble kolonien påny besatt og minst 27 reir ble bygd i 1987. Reirene var nå forskjøvet til utkanten av kirkegården mot yrkesskolen, muligens p.g.a. alle forstyrrelsene. Heldigvis virket det som om de denne gangen fikk være i fred. På toppen av omkjøringsveien ved Moholt har det tidligere vært ett par som har hekket. I 1987 ble det bygd 2 nye reir, slik at det ialt var 3 par som forsøkte hekking her.

Sommeren 1986 (juni-juli) hadde minst 16 kornkråker tilhold på Bynesida av Gaulosen. Undertegnede foretok derfor en leting i området i 1987 etter mulige reirplasser. Minst 6 individer ble påvist i en granås like ved Apoteket, ett par ble senere i mai observert på samme sted under omstendigheter som tyder på at de hadde unger. Et økende antall observasjoner i Stjørdal kan også tyde på at kornkråka på nytt kan ha etablert seg som hekkefugl der.

Lite tyder på at antallet hekkende par i Trondheimsregionen er i økning, men ettersom fuglene nå sprer seg til nye områder så kan det meget vel skje en økning. Imens får vi kose oss med de vel 150 parene vi har, som også forøvrig uten konkurranse utgjør størstedelen av den norske bestanden.

Øystein R. Størkersen, Devlesvingen 5A, 7041 Trondheim.

OPPROP! Våren 1987 ble 11 kaiunger fargeringsmerket i Stjørdal, for å se hvor langt kaiene flytter på seg. Observasjoner av fargeringsmerkede kaier kan sendes til undertegnede.

Per Inge Værnesbranden, Sandfærhus 10B, 7500 Stjørdal.

Nye bøker

Europas fugleliv. Gyldendals nye naturguider. Christopher Perrins 1987. Norsk utgave ved V. Ree (red.), P-G. Bentz, F. Mehlum og T. Slagsvold. Gyldendal Norsk Forlag A/S Oslo. 320 sider. Kr. 235.-

Like sikkert som at vinteren blir avløst av vår og sommer er det at vi hvert år blir overøst med nye felthåndbøker. Det må tydeligvis være mye penger å tjene for forlagene på slike bøker. Gyldendals nye fuglebok er altså en til i den uendelige rekken av fuglebøker, har så denne boka noe som gjør at den ikke skal slenges i haugen med "ubrukelige felthåndbøker"?

To bøker i en sier forlaget. Sant nok er det viet like stor plass til den tradisjonelle artsoversikten som til økologi delen. Så skulle en kanskje tro at dette er en voluminøs bok. Sannheten er at formatet er standardmessig. For å få dette til har en kortet ned på plassen til artsoversikten.

Artsoversikten virker ved første øyekast meget rotete, men det er antagelig bare en tilvenningssak å bli vant med alle forkortelsene. Mer alvorlig er det at beskrivelsene er i snaueste laget, positivt er det at den norske utbredelsen blir såvidt godt beskrevet. Bestandsanslagene for Norge er såvidt grove at de bringer lite eller ingenting nytt, men kan likevel være en ørei kilde for nybegynnere. Bildene er altfor små! Boka hadde vunnet meget på om plansjene (og teksten) ble forstørret fra lapestadiet. Jeg tror det har lite å si at boka da blir f.eks. 50 sider større. Noen plansjer er dog bra, mens flere grenser altså til lapestadiet med tilhørende tap av finere detaljer. Det må også nevnes at boka mangler de fleste sjeldnere arter som jevnlig forekommer i Europa.

Den del som omhandler fuglenes evolusjon, en fugls liv og fuglenes økologi utgjør vel halvparten av boka. Når forfatterne etter min mening får dårlige karakter for artsoversikten, må en gi gode karakterer for disse avsnittene. Avsnittet rettferdiggjør forlagets påstand at dette er en "ny naturguide". Mens markedet blir oversvømt av felthåndbøker er det meget prisverdig at vi nå får flere populær-vitenskapelige bøker på disse emnene. Det øker utvilsomt gleden ved fuglekikking når en vet mer f.eks. om hvordan fuglene kan fly, om fugletrekkets gåter og om fuglesangens betydning. Jeg anbefaler derfor på det varmeste å lese disse avsnittene.

Boka er tydeligvis myntet på nybegynneren, men også de som ikke tidligere har satt seg inn i "fuglenes liv" kan få glede av boka. Prisen er som vanlig altfor høy, en får håpe at en softback versjon kan gi flere råd til å kjøpe boka.

ØRS

Fotohjørnet

Nøtta i TN 3/87 var nok litt av ei nøtt? Tiltross for den dårlige trykken så er det en rekke kjennetegn som er tydelige. Likevel bør en nok være så bevandret i ornitologien at en har en viss anelse om at dette dreier seg om en sjøfugl, noe som jo ikke går fram av bildet. Har vi kommet så langt er det viktig å registrere størrelsen. Ikke stort større enn at en lett kan holde den i hånda synes det som. Blandt sjøfuglene er det ikke mange vi da har å velge i, spesielt ikke når vi registrerer formen på stjerten og nebbet. En alkefugl må det være, med typisk lys buk og mørk overside. De fine hvite fjærene på ryggen som er synlig på bildet vårt hjelper oss også til rett svar, nemlig alkekonge. Fuglen er i vinterdrakt, d.v.s. at den mangler den svarte strupen og brystsmekken som den har i sommerdrakten. Hos oss i Trøndelag er alkekongen en meget vanlig fugl, da spesielt på kysten hvor den kan opptre i enorme antall. Eksempelvis ble det i en eneste flokk ved Fillan på Hitra vinteren 1986 sett ca. 15000 fugl! Også inne i Trondheimsfjorden forekommer arten, men alltid i lite antall. De første alkekongene kommer ned langs norske-kysten i midten av oktober, med ett kraftig sørgående trekk utenfor Trøndelag i månedskiftet oktober/november. Nordover trekker de igjen i månedskiftet mars/april. Fuglekongen hekker ikke i Norge, men nærmest på Bjørnøya og Svalbard, hvor de skal opptre i hundretusener. Alkekongen er antatt å være blandt verdens mest tallrike sjøfugler med en bestand på flere millioner. Alkekongebildet var tatt av Per Inge Værnesbranden. ØRS.

Hvilken art er dette? Svar kommer neste gang.



NOF's nye vervekampanje

Medlemstallet i NOF (sentralt) har vist en negativ tendens de siste årene. Dette til tross for en økende interesse for natur- og miljøspørsmål blant folk flest. Det er derfor all grunn til å tro at det finnes mange potensielle medlemmer rundt omkring i landet som enten ikke har hørt om NOF i det hele tatt, eller som bare mangler det siste "puffet" som skal til for å bli medlemmer. Dessuten finnes det sikkert mange blant de som bare er medlemmer lokalt i fylkene som kunne tenke seg å bli medlemmer sentralt. På denne bakgrunn har styret i NOF besluttet å sette i gang en verveaksjon. Et økt medlemstall vil være en fordel både for NOF som organisasjon og for det enkelte medlem, i og med at NOF vil da få bedre muligheter til å løse de oppgaver foreningen står overfor.

Slik verver du nye medlemmer

Snakk med kjente og ukjente som du tror vil ha interesse av å bli medlemmer i NOF. Fyll deretter ut verveskjemaet på motstående side, og send dette til NOF NOF. Derfra overtar NOF-kontoret. Vi sender ut "vervepakker", bestående av informasjonsbrosjyrer, Vår Fuglefauna, klistremerker og innbetalingsblankett, til alle de personer du har oppgitt på ditt verveskjema. **Vi registrerer innbetalingene etterhvert som de kommer inn, og sender deg vervepremier (se nedenfor) så snart vi har mottatt innbetalinger fra et tilstrekkelig antall.** Du kan også samle inn medlemskontingenten fra de du verver, og sende den inn samlet til bankgirokonto 6401.07.75890. Husk da å sende oss oversikt over hvem du har vervet.

Hva koster det å være medlem i NOF?

Medlemskontingenten er hevet for 1988 i forhold til 1987.

Seniormedlemskap, med Vår Fuglefauna	kr. 150.-
Juniormedlemskap (u/ 18 år), med Vår Fuglefauna	kr. 100.-
Pensjonister (o/ 67 år), med Vår Fuglefauna	kr. 100.-
Abonnement	kr. 200.-
Medlemskap, uten Vår Fuglefauna	kr. 20.-

Vervepremier

Vi gir vervepremier til alle som verver nye medlemmer. For ett nytt medlem får du velge mellom:

- 5 stk. klistremerker
- 1 eks. av heftet "Fuglevern"
- 7 eks. "Fugleliste til feltbruk"

For fem nye vervede medlemmer får du i tillegg velge mellom:

- Gratis medlemskap i ett år
- Boka " Vi studerer fuglene" av Trond Vidar Vedum

Husk at du mottar vervepremier først etter at vi har mottatt kontingentinnbetalingene fra de du har vervet. Dessuten vil det bli oppsatt (minst) to større premier: En premie til den som verver flest nye medlemmer, samt en premie som trekkes blant samtlige som har vervet nye medlemmer. Hvert nye medlem du verver vil gi deg ett lodd i denne trekningen. Slik at jo flere medlemmer du verver, jo større sjanse har til å bli trukket ut.

Trøndersk Natur ønsker NOF lykke til og håper at trøndelagsfylkene gjør seg gjeldenede helt på toppen i antall vervede!

Følgende personer har jeg vervet:

Mitt navn og adresse: _____

Jeg ønsker følgende premier (Kryss av):

Ett medlem vervet

- 5 klistremerker
- Fuglevern
- 7 fuglelister

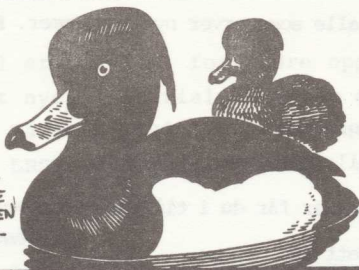
Fem medlemmer vervet

- Gratis medlemskap i ett år
- Vi studerer fuglene

NOF, Olav Trygvasons gt. 2-4, Postboks 2207, 7001 Trondheim.
Ring gjerne på tlf. 07/52 51 42 mandag, tirsdag og onsdag.

FUGLE- LÆREREN

TOPPANDA ER EN AV DE VANLIGSTE ENDENE I FJELLET. HANNENE HAR HVITE KROPPSSIDER, HUNNENE HAR BRUNE KROPPSSIDER.



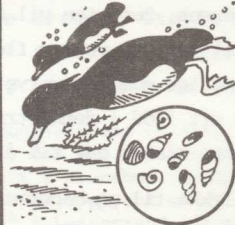
I EUROPEISKE STORBYER ER TOPPANDA OFTE EN VANLIG PARKFUGL.



TOPPANDA DYKKER ETTER MATEN. DE KAN VÆRE UNDER VANN I CA. 15 SEKUNDER. MATEN SVELGES UNDER VANN.



FAVORITTMATEN ER SMÅ SNEGLER.



Å DYKKE ER OGSÅ EN MÅTE Å UNNGÅ FARER PÅ.



OH VINTEREN ER TOPPANDA SJELDEN I TRØNDELAS. MEN DU KAN SE DEN VED NIDARØ-HALLEN I TRONDHEIM!

FUGLE- LÆREREN

FLAGGSPETTEN ER EN AV DE SPETTENE SOM OFTEST SES NÆR TETTBE-BYGGELSE. DE HEKKER I HULROM SOM DE SELV HAKKER UT.



ET GODT FOTFESTE ER VIKTIG FOR SPETTENE. DERFOR HAR DE TO TÅR FRAM OG BAK.

HAR DU NØRT SPETTE TRONNING? DETTE GJØR DE FOR Å VISE AT OM-RÅDETER OPPTATT.

SPETTENE HAR EN LANG SAMHENTREKKBAR TUNGE SOM DE KAN SLIKKE I SEG INSEKTER MED.



HAKKESPETTENE HAR EN SPESIELL BØLGENDE FLUKT.



HENG OPP TALG I HAGEN DIN OG SE OM IKKE EN FLAGGSPETT DUKKER OPP I VINTER!

TN

Siste nytt

LOMMER - DYKKERE: Ved Tautra ble den første gulnebbblommen sett den 31. oktober, samme dag ble det også sett 25 smålom og to storlom der ute. Vi meldte sist om en voksen islom ved Tautra i august, dette ble også sett i Grønningensbukta, Stadsbygd den 29. juni.

Av dykkere er det få rapporter denne gangen. I Strømmen, Rissa, ble det sett 3 dvergdykkere i midten av november, ellers ble en toppdykker sett i Gaulosen den 10. november.

ANDEFUGLER: Noe av det som har utmerket seg spesielt i høst har vært det store kortnebbgåstrekket. Det er kommet inn mange meldinger, og gjessene har oppholdt seg i Trøndelag i mye lengre tidsrom enn normalt. De første flokkene ble sett i midten av september, da flere hundre rastet både i Gaulosen og ovenfor Årsøya i Selbu. I tillegg ble det sett flere flokker på trekk sørover. Den 23. september ble det i tidsrommet 06.30 - 11.00 sett 1235 gjess i flukt over Hegra. Det milde været i oktober førte til at trekket stoppet opp, og store flokker forble i landsdelen til ut oktober. I Gaulosen holdt det til ca. 150 kortnebbgjess omtrent hele måneden, og i Selbu ble det sett 550 kortnebbgjess sammen med tre grågjess den 18. og hele 1200 kortnebbgjess den 25. oktober. Også den 1. november ble det sett ca. 100 gjess i Selbu.

Også i år har det dukket opp enkelte sjeldnere gjess sammen med kanada- og kortnebbgjessene i Gaulosen. Ei voksen tundragås har holdt til her i hele høst, til ihvertfall den 22. november, og ei hvitkinngås ble sett til ut oktober. Det har også vært mye grågås i Gaulosen i høst, opptil 400 ble sett i midten av oktober. Av sædgås er det meldt om to individer på Skatval i midten av september, og 18 på Sandfærhus (begge Stjørdal) i slutten av måneden. Ei ung ringgås (vestlig rase) ble sett på Langøra i Stjørdal i tidsrommet 13. - 20. september.

De første sangsvanene (8 ind.) kom til Stjørdal den 7. november. På de årlige svanetellingene i november ble det sett 430 sangsvaner i området Høylandet - Verdal. Det er omtrent som normalt, men mindre enn i fjor. Derimot var ungekullene mindre i år enn tidligere. Ett par med skjeand ble sett ved Halsøen, Stjørdal i perioden 9. - 14. september. Av sjørre ble det sett 7000 mytende individer i området mellom Grandefjæra og Juldagan, Ørland. Brilleanda, en voksen hann, ble sett på Ørlandet den 3. og 4. oktober. Stellerand,

1 ♀, ble sett i Alstadhaugfjæra den 31. oktober, og av taffeland ble det sett to hanner i Hammervatnet samme dag og en hann både i Eidsvatnet og Fossemvatnet den 22. november. Fra Buvika er det meldt at islandsanda (1 ♂) nå er kommet tilbake, og den holder til i området ved mølla som i fjor. Den ble først sett den 22. november, og den skal nå være i ren voksendrakt. I Leksdalsvatnet ble det samme dag sett en voksen hann av lappfiskand.

RIKSEFUGLER - SPETTER: Det er kjent at sothønene kan oppholde seg i Lillevatnet på Agdenes til sent på høsten, den 22. november ble det sett 4 individer i Hammervatnet, Åsen, som er senere enn vanlig her. På Frøya ble det avlivet en vannrikse som var skadet av katt den 7. november. I Vikanbukta, Stjørdal ble det sett opptil tre fjellmyrløper i august. Ellers ble det sett en brushane i Storleiret, Frosta, så sent som den 31. oktober.

Det har vært mye snakk om lomvi det siste året. Etter dramatisk garndød og deretter næringsmangel på Finnmarkskysten, var hekkerbestanden i de største fuglefjellene i Finnmark nesten borte i sommer. Det er derfor av stor interesse å høre at det blir sett uvanlig store mengder lomvi i Trondheimsfjorden for tiden. Den 22. november ble det sett 48 individer i Gaulosen, mellom Bynesøt kirke og utløpet av Gaula.

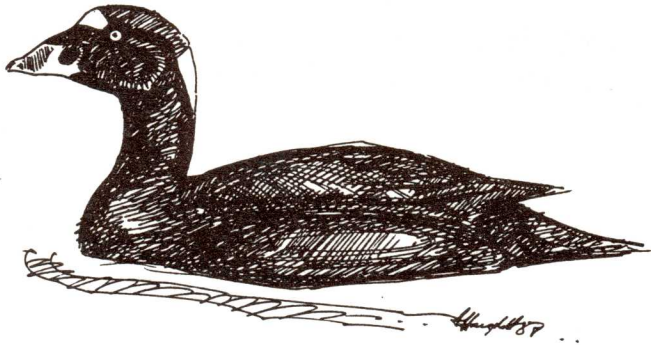
Det meldt om mye haukugle både i Nordland og Sør-Norge, men meget få fra Trøndelag. Vi ber derfor om at alle observasjoner av denne i høst blir sendt inn. Hittil er det meldt om ett ind. på Høylandet, ett i Malvikmarka og to på Bynesøt, alle fra oktober/november. På Storfosna ble det sett en (♂) tretåspett i slutten av oktober, dette skal være ny art for øya. Det er meldt om to hærflugler i høst. Den ene holdt til på Hitra en periode i midten av oktober, mens den andre ble sett på Nordstadland, utenfor Namsos.

SPURVEFUGLER: Den milde høsten førte til at låvesvalene begynte å hekke igjen. Det ble meldt om reir med unger både i Sokndal og i Flatanger. De sistnevnte kom på vingene, og berget trolig.

Den 14. august ble det sett ei lappiplerke i Grandefjæra. Ellers er det meldt om en sen sivsanger (7. oktober) i Hegra, tre polarsisik på Stokkmoen, Stjørdal, i slutten av oktober. De første siden-svansene (40 ind.) ble sett på Stjørdal ca. 20. november, og på Singsaker, Trondheim, ble det sett en konglebit (syngende) den 8. november.

Send dine observasjoner til:

Jostein Sandvik, Øvre Møllenberg 49, 7014 Trondheim. Tlf. 07-513249



ATLASHEFTE FOR SØR-TRØNDELAG TIL SALGS. Resultatet fra atlasprosjektet i Sør-Trøndelag er nå ferdig og kan kjøpes ved å sette inn kr. 35.- på postgirokonto 3 10 39 91. Adresse: NOF avd. Sør-Trøndelag, Postboks 139, 7001 Trondheim. OBS! angi hva bestillingen gjelder.

TN INFORMERER: Frist for innsending av stoff til TN 1/1988 er 1. februar.

Deltagerne i vinterfuglprosjektet bes følge opp telleperioden(e) sine også i år! Fjordtellingsprosjektet vil trolig også i år gå av stabelen i månedskiftet januar/februar. Interesserte bes ta kontakt med enten Otto Frengen (Vitenskapsmuseet) eller Torgeir Nygård (Direktoratet for naturforvaltning).

Innhold

- 84 Stein Are Sæther: Skogdua i Trøndelag
- 95 Øystein R. Størkersen: Mer om kornkråka
- 96 Nye bøker
- 97 Fotohjørnet
- 98 Verv nye medlemmer i NOF
- 100 Fuglelæreren
- 101 TN Siste Nytt

Tegninger dette nummer:

Asbjørn Folvik: Forside

Trond Haugskott: s. 83, 94, 102

Trykk: Norservice A/S, Trondheim.